

PROCES SPRAVODAJSKÝCH ANALÝZ POUŽÍVANÝCH V RÁMCI SPRAVODAJSKÉHO CYKLU

Peter TVARUŠKA

INTELLIGENCE ANALYTICAL PROCESS USING IN INTELLIGENCE CYCLE

HISTÓRIA ČLÁNKU

Doručený: 26. 02. 2021

Schválený: 10. 12. 2021

Vydaný: 31. 12. 2021

ABSTRACT

The analytical process within the intelligence cycle became the object of our article. The subject of the research will be phases of intelligence analytical process. In this article we analyze the intelligence analytical process used mainly in the framework of strategical intelligence. We have developed a proposal for the optimal form of this process using methodology that will improve the quality of intelligence analysis and its final intelligence products. The result of the solution of this issue are theoretical benefits for analytical processes within the intelligence cycle.

KEYWORDS

Information, Analytical process, Intelligence, Intelligence analyses.

© 2021 by Author(s). This is an open access article under the Creative Commons Attribution International License (CC BY). <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

ÚVOD

Proces spravodajských analýz navrhovaný v tomto príspevku nadväzuje na úvodnú prácu zaoberajúcu sa spravodajským analytickým procesom uverejneným vo vedeckom odbornom časopise Vojenské reflexie č.2/2020.

Príspevok sa zameriava na jednotlivé fázy spravodajskej analýzy. Proces spravodajských analýz je prepojený so spravodajským cyklom vo všetkých jeho fázach. Spôsobu efektívneho využitia kombinácie kreatívnych a kritických spôsobov myslenia napomáha ku kvalitnejšiemu generovaniu informačných požiadaviek, identifikácií informačných medzier, analýze, hodnotení hrozby a predpovedi ďalšieho možného vývoja. Úlohou príspevku je taktiež v rámci nastavenia a predefinovania spravodajského analytického procesu popísať vybrané možné spôsoby a nástroje na kreovanie hypotéz, váženie hypotéz

a hodnotenie dôkazov, ktoré poskytujú pri plánovaní a riadení operácie na taktickom stupni komplexné a vysoko pravdepodobné scenáre variantov činností hrozby. Tieto hrozby sa potom stávajú jednou z najvýznamnejších výziev dnešnej doby. (Brezula, 2017).

Hlavným cieľom príspevku je popísať súčasný stav v oblasti metodológie spravodajských analýz. Výskumným cieľom je analýza fáz analytického procesu pre spracovanie spravodajských zhodnotení a prognóz dlhodobého charakteru spolu s metodológiou v rámci jednotlivých fáz procesu.

Pri skúmaní predmetu príspevku, procesu spravodajských analýz, bola použitá metóda obsahovej analýzy doktrinálnych dokumentov a odborných publikácií. Použitie obsahovej analýzy je pre svoju účinnosť a kvalitu informácií, ktoré poskytuje, najúčinnjšou metódou analýzy písomných dokumentov. Cieľom obsahovej analýzy bolo vymedziť problém a popísať súčasný stav poznania a aplikovanej praxe pri spravodajskej podpore v oblasti analýz. Výsledkom obsahovej analýzy odborných publikácií sú súdy a dedukcie objasňujúce metodológiu využívanú počas jednotlivých fáz analytického procesu informácií pri tvorbe finálneho spravodajského produktu v podmienkach súčasného aj budúceho operačného prostredia.

1 ANALÝZA PROBLÉMU A METODOLÓGIA

Analýza vo spravodajstve predstavuje súbor metód a nástrojov využívaných pri triedení získaných a vyhodnotených informácií, k oddeleniu podstatných elementov, v porovnaní a stanovení relatívnej dôležitosti informácie vzhľadom k už známym informáciám a spravodajským informáciám a stanovení pravdepodobného významu zhodnotených spravodajských informácií. Spravodajská analýza taktiež predstavuje postup analytikov pri vypracovaní odpovede na požiadavky užívateľa do výslednej spravodajskej informácie. Spravodajská analýza špecifikuje informácie o zemepisnej oblasti, predmete záujmu alebo problému, rozoberá ich po častiach a jednotlivostiach a hodnotí, ktoré z nich majú význam. (Horák, 2010).

Spravodajskú analýzu musíme chápať v dvoch rovinách. V prvej mikro-rovine ako analýzu, ktorá je spojená so spracovaním každej jednej informácie počas transformácie na spravodajskú informáciu a jej následnej integrácie do spravodajského zhodnotenia. V druhej makro-rovine budeme analýzu chápať ako časť procesu, ktorého vstupom je zadanie užívateľa spravodajstva a nasleduje proces, ktorého výsledkom je vytvorenie finálneho spravodajského produktu pre podporu rozhodovania veliteľa alebo finálneho konzumenta spravodajstva. Spravodajská analýza v makro-rovine podľa definície McGlynn a Garnera (2018) znamená aj proces zahrňujúci všetky aktivity od rozoberania položených otázok alebo problémov k poskytnutiu finálneho spravodajského produktu tvoreného zhodnotením a predpokladom v rôznej prezentačnej forme.

Spravodajská analýza je nepretržitý proces, počas ktorého sa informácie zhromažďujú, vyhodnocujú a integrujú do výslednej spravodajskej informácie, ktorá je spravodajským produktom. Výsledkom analytického procesu je stav vedomosti o možných variantoch budúceho pôsobenia hrozby alebo nepriateľa, stavu terénu a poveternostných pomerov (počasie) a iných aspektov, ktoré sa môžu vyskytnúť v danom priestore a ktoré môžu ovplyvniť priebeh operácie alebo iných aktivít zameraných na dosiahnutie alebo udržanie bezpečnosti. Je to odborná činnosť a zároveň forma prístupu k riešeniu problému, ktorú vykonáva spravodajský analytik alebo spravodajský štáb poskytovaním presných a nepredpojatých záverov založených na dostupných údajoch. (SPG 2-11/Sprav, 2014)

Procesom spravodajských analýz sa informácie získané o nepriateľovi používajú na zodpovedanie otázok o súčasných operáciách alebo na predpovedanie budúceho správania sa hrozby. (RAND Organisation, 2015).

Spravodajská analýza je proces, ktorým sa zhromaždené informácie hodnotia a integrujú s existujúcimi informáciami s cieľom produkovať spravodajstvo, ktoré opisuje súčasný a pokúša sa predikovať budúci dopad aktivít hrozby, nepriateľa, vplyvu terénu, počasie a civilných aspektov priestoru na operáciu. Je to disciplinovaný a dôsledný prístup k riešeniu problémov, ktorý pomáha analytikom alebo spravodajským špecialistom pri stanovovaní presných a nezaujatých záverov založených na dostupných informáciách. V ozbrojených silách je najbežnejšou formou spravodajská analýza zameraná na proces spravodajskej prípravy bojiska a jej ekvivalentov na operačnej a strategickej úrovni uplatňovaných počas procesu vojenského rozhodovania a spravodajským procesom. (TC 2-33.4, 2009).

Spravodajské analýzy sa môžu deliť podľa svojho zamerania, podľa dostupného času, podľa formy očakávaného výstupu, podľa druhu informácií vstupujúcich do analýzy a podľa počtu vstupujúcich zdrojov spravodajských informácií do rôznych typov spravodajských analýz. Tabuľka 1 zobrazuje možnú typológiu spravodajských analýz s ohľadom na spomenuté členenia.

Tabuľka 1 Typológia spravodajských analýz

Vstupy: zameranie, druh zdrojov	Analytické procesy				-	Výstupy	
		Časová dostupnosť	Jednozdrojová	Viaczdrojová			Všezdrojová
Spravodajské disciplíny	Parciálna analýzy	Krátkodobé/ dlhodobé	Geopriestorové analýzy (spatial analysis)				Špecializované spravodajské produkty
			Analýzy hrozby (threat analysis)				
			Analýzy sietí (human network analysis)				
	Komplexná analýza	Dlhodobé	Problém riešiacie analýzy (problem solving analysis)*				Súhrnné spravodajské informácie
* Proces Komplexná analýzy môže v sebe zahŕňať aj pod-procesy parciálnych analýz							

Zdroj: Vlastné spracovanie

1.1. Analýza súčasného stavu v doktrinálnom prostredí

Spravodajské analýzy ako druh aktivity, ich úloha a miesto v spravodajskom cykle sú jasne definované. Pomenované sú jednotlivé druhy spravodajských analýz. Postupy sú nadefinované predovšetkým na analýzy týkajúce sa prostredia a sieťové analýzy pre potreby analýzy asymetrického protivníka. Čo absentuje v služobných pomôckach a doktrínach v podmienkach OS SR je metodika a detailný postup vykonávania spravodajských analýz spolu s nástrojmi vhodnými pre jednotlivé fázy analytického procesu. Hodnotenie konvenčnej hrozby a hrozby všeobecne od zadania problému až po finálny produkt spravodajského analytického procesu, ktorým je spravodajské hodnotenie si vyžaduje pre každú úroveň spravodajstva detailnejšie spracovanie procesu analýz spolu s návrhom postupnosti krokov spravodajského analytického procesu a vhodných aplikačných metód a nástrojov.

Metódy a nástroje pre spravodajskú analýzu asymetrických ohrození a analýz priestoru sú relatívne komplexne rozpracované, čo je následkom vývoja vedenia konfliktov v uplynulých dvoch dekádach. Aktuálny vývoj hrozieb ukazuje, že je nutné opäť sa zameriavať aj na konvenčné hrozby a ich spravodajské zhodnotenie. (Tvaruška, 2020).

1.2 Metodológia

Na základe rozboru, kritického zhodnotenie a podľa aktuálnych potrieb rozvoja spravodajstva OSSR na všetkých úrovniach bol vyšpecifikovaný výskumný problém.

Výskumný problém sa odvíja od tematického rámca, ktorý sme identifikovali ako postupnosť krokov procesu spravodajských analýz používaných v rámci spravodajského cyklu.

Pri skúmaní predmetu výskumu, spravodajského analytického procesu, bola použitá metóda obsahovej analýzy doktrinálnych dokumentov, odborných publikácií. Použitie obsahovej analýzy je pre svoju účinnosť a kvalitu informácií, ktoré poskytuje, najúčinnjšou metódou analýzy písomných dokumentov. Cieľom obsahovej analýzy bolo vymedziť problém a popísať súčasný stav poznania a aplikovanej praxe pri rozvoji spôsobilostí a zvýšení efektivity spravodajstva ako druhu podporu operácií. Výsledkom obsahovej analýzy odborných publikácií sú súdy a dedukcie objasňujúce návrh optimálneho procesu spravodajských analýz so zameraním na metodológiu tohto procesu spolu s návrhom vhodných nástrojov na jeho realizáciu.

Metódami vedeckého poznania, využitými v príspevku budú metódy všeobecné alebo teoretické.

a) Metóda analýzy a syntézy, umožňuje rozbor vlastností, vzťahov, faktov počas delenia celku na menšie časti a tým odkrývať rôzne javy a procesy prebiehajúce medzi nimi, taktiež odhaliť vnútornú štruktúru celku a určovať etapy a procesy vo vnútri celku. Analýzou objekt delíme na menšie časti určené k poznávaniu a syntézou sú opäť spájané a objekt je spoznávaný ako celok. Analýzy a syntéza umožnila popísať spravodajský

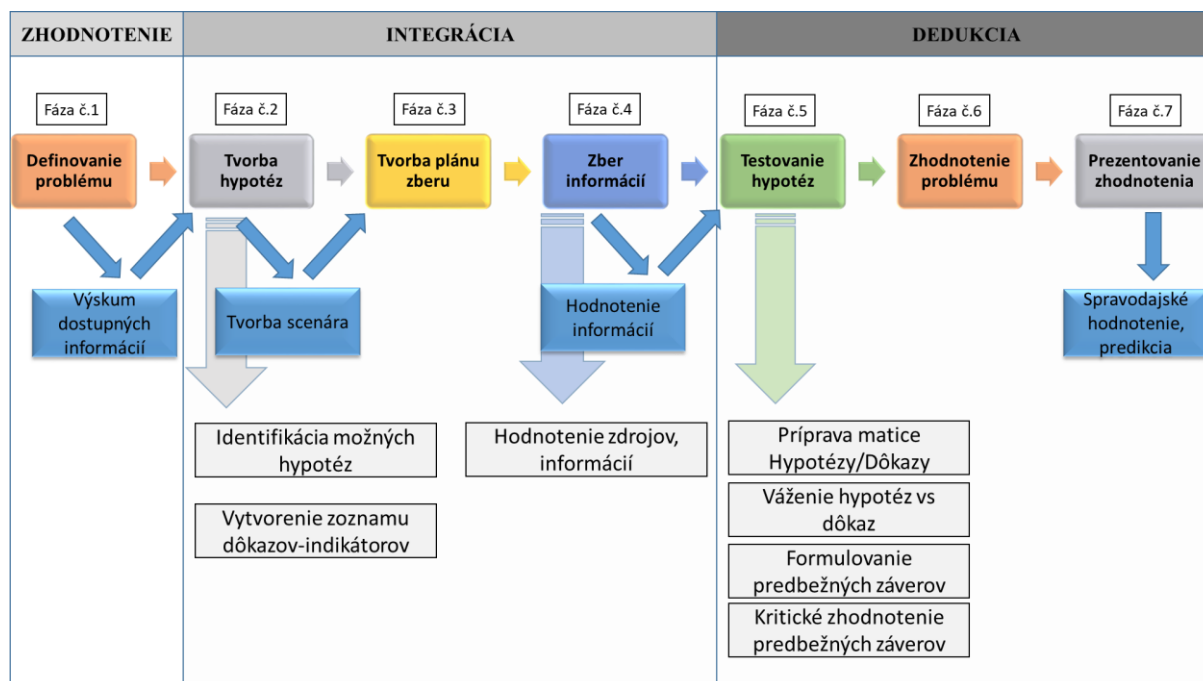
analytický proces ako celok na strategickej aj taktickej úrovni a taktiež po jeho jednotlivých fázach vrátane aplikovateľných nástrojov použitých počas procesu.

- b) Metóda Dedukcie.** Dedukcia ako metóda bola využitá pri tvorbe čiastkových aj celkových záverov práce. Dedukcia alebo dedukovať znamená vyvodzovať logické závery pomocou procesu usudzovania. Dedukcia je teda proces usudzovania, pri ktorom sa z množiny všeobecných tvrdení vyvodzujú logické závery.

2 VÝSLEDKY VÝSKUMU

Spravodajský analytický proces vo svojej komplexnej forme využíva logickú postupnosť krokov charakteristickú pre metódy štruktúrovaného systému riešenia problémov (problem solving). Adaptovanie tohto postupu na podmienky spravodajských analýz bude prezentovaný nasledovnými krokmi. Na základe získaných informácií od zdrojov, s využitím vedeckých a logických metód sú generované predbežné zhodnotenia alebo hypotézy pre daný jav alebo objekt analýzy. Následne každá hypotéza je skúmaná v kontexte pravdepodobnosti a porovnaná v kontexte novo získaných informácií v úsilí získať hodnotný záver. (Tvaruška, 2020).

Spravodajský analytický proces, ktorý je hlavnou záujmovou oblasťou tohto príspevku, pozostáva z týchto fáz: definovanie problému, generovanie hypotéz, určenie informačných medzier a zber informácií, vyhodnotenia zdrojov, testovania hypotéz, zhodnotenie a priebežné monitorovanie. Detailnejšie vidíme spravodajský proces na Obr. 1.

Obrázok 1 Spravodajský analytický proces
Zdroj: Tvaruška, 2020

3 DISKUSIA

Hlavným nedostatkom, ktorý spôsobuje nízku pravdepodobnosť analytických výstupov, ich nepresnosť a prílišnú všeobecnosť je spravidla nedodržený systematický postup riešenia problému, ktorý v podmienkach spravodajstva je najčastejšie vo forme požiadavky na informácie alebo spravodajstvo. Pokiaľ sa preskočia, alebo úplne vynechajú niektoré fázy procesu ako systémovej formy riešenia problému, tak zvyčajne spravodajský produkt nebude taký robustný, ako je očakávané. Navrhovaný charakter jednotlivých fáz spravodajského analytického procesu môžu napomôcť k dosiahnutiu želaného výsledku pri tvorbe produktov spravodajskej podpory.

3.1 Definovanie problému

Každá spravodajská analýza má svoj účel a smeruje k nejakému výstupu vo forme spravodajského produktu, ktorý je v konečnej fáze aj popisný aj vysvetľujúci pre každú požadovanú okolnosť a v ideálnom prípade poskytuje predpoveď budúcich javov. Bez ohľadu na druh analýzy, vždy je na začiatku nejaká otázka vo forme informačnej požiadavky alebo nevyriešený problém, ktorý si vyžaduje odpoveď. Môžeme povedať, že tieto otázky a problémy, sú to vlastne požiadavky na informácie a sú spúšťačím bodom analytického procesu. Tieto spravodajské analytické požiadavky spadajú do troch kategórií vid' obrazové zobrazenie 2.

Obrázok 2 Kategorizácia požiadaviek

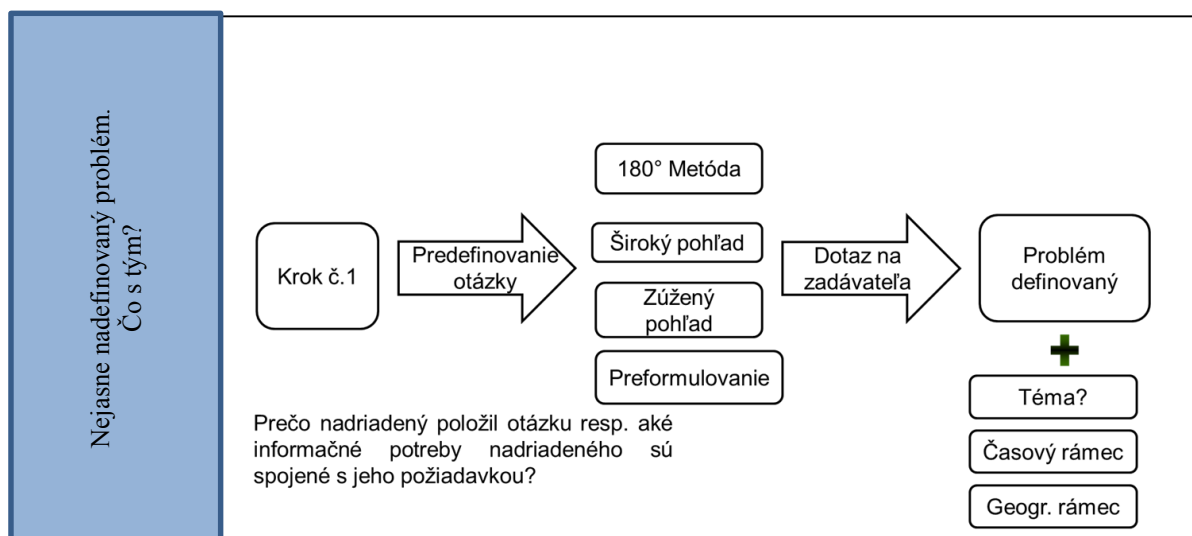
Zdroj: McGLYNN,P.-GARNER,G. 2018.*Intelligence analysis fundamentals*

Deskriptívne spravodajské požiadavky sú faktického a relatívneho charakteru. Faktické požiadavky sú nemenné a jasné. Sú to požiadavky, ktoré sú popísané napríklad formou tzv. piatich otázok (kto, čo, kde, kedy a prečo). Spravodajské požiadavky relatívneho charakteru opisujú asociácie, porovnania, prepojenia, zapojenia v procesoch a dôvody.

Vysvetľujúce spravodajské požiadavky môžeme rozdeliť do troch skupín a to sú, interpretačné, približné a dokazujúce. Interpretačné vysvetľujeme ako formu hľadania významu v dátach z pohľadu perspektívneho. Pri týchto požiadavkách je potreba hľadania príčin a pohnútok na základe interpretácie dát zo zdroja informácií.

Predpovedajúce spravodajské požiadavky rozdeľujeme do dvoch pod-kategórií a to je prediktívna a špekulatívna požiadavka. Prediktívny druh požiadaviek hľadá pravdepodobnosť daného scenára alebo reťazca udalostí, zatiaľ čo špekulatívne požiadavky hľadajú znalosť toho, čo sa stane v nejakých časových periódach v budúcnosti založených na predpokladoch. Príkladom prediktívnej požiadavky môže byť „Je pravdepodobnosť útoku východného na západného v najbližších 5 rokoch väčšia ako 50%?“ a príkladom špekulatívneho požiadavku je: „ Ak západný nebude zvyšovať svoju bojaschopnosť, aká bude vonkajšia politika východného k západného? " (McGlynn - Garner, 2018).

Predtým ako sa iniciuje riešenie problému, vid' fáza 1 podľa obr. č.1, čo znamená v našom význame zadanie informačnej požiadavky alebo otázky, je nutné túto požiadavku presne definovať. Správne pochopenie požiadavky a problému zamedzí tomu, že sa nasmeruje úsilie nesprávnym smerom alebo povedie k zhodnoteniam, ktoré nie sú relevantné. V tejto fáze ide preformulovanie problému alebo dotazu, ktorý bol zadaný používateľom spravodajstva. Týmto predefinovaním sa analytik snaží zabezpečiť to, že sa bude vedieť zamerať a sústrediť na naozaj požadovaný problém. Užívateľ spravodajstva, ako sú velitelia a štáby na všetkých úrovniach alebo civilné riadenie, ak hovoríme o štáte, budú klásť otázky, ktoré musia byť zodpovedané, na to aby mohli byť prijaté relevantné rozhodnutia. Môžu nastať dve situácie, prvá, kedy je problém alebo otázka zadaná jednoducho, jasne a ľahko spracovateľná analytickými odborníkmi. A druhá situácia, kedy zadanie je široké, všeobecné, nejasné alebo neúplné a vyžaduje si množstvo spätných otázok na zadávateľa. Ak zadanie nemá svoje ohraničenie a aspoň niekoľko charakteristík, dostávame sa do situácie, kedy existuje niekoľkonásobné množstvo eventualít. Analytici sa tým pádom musia snažiť na jednej strane pochopiť nepriateľa, problém, no najprv musia správne pochopiť, čo užívateľ spravodajstva reálne chce. Dobře zdefinovaný problém, je polovica úspechu. Ak je problém nejasný, existuje možný postup, ktorý umožní predefinovanie zadania tak, aby bolo jasné, čiže dosiahnuť stav kedy je problém zdefinovaný a je ukotvený tematicky, časovo a priestorovo.

Obrázok 3 Definovanie problému
Zdroj: Vlastné spracovanie

Na to aby bolo dosiahnutý stav, že zadanie a požiadavka finálneho konzumenta spravodajstva je správne pochopená, je identifikovaný analyzovaný problém a je pochopený aj dôvod analýzy, je možné využiť niekoľko jednoduchých metód. Patrí sem napríklad 180° metóda, kedy sa problém alebo dotaz otočí do stavu protikladu. Napr. „Čo sa nachádza...“ pri aplikovaní metódy 180° znie dotaz „Čo sa nenachádza...“ . ďalšou metódou je metóda širokého pohľadu na problém. Ak zadanie znie: „Čo sa deje v Zakarpatsku?“ po aplikovaní metódy bude zadanie znieť: „Čo sa deje v Ukrajine?“ . Inou metódou je zúžený pohľad, je to opačný spôsob ako pri metóde širokého pohľadu. Zameriavame sa na jeden diel celku. Poslednou metódou je tzv. preformulovanie alebo parafrázovanie. Kedy je problém preformulovaný inými slovami no pri zachovaní zmyslu a to v kontexte odpovedí na otázky prečo nadriadený položil túto otázku alebo zadal dotaz a aká je informačná potreba konzumenta spravodajstva s cieľom vytvoriť jasnejší základ pre začatie výskumu informácií. (Huckle,2012).

Príkladom môže byť dotaz: „Podporuje susedný štát národnostnú menšinu jeho suseda?“, na otázku: „Je menšina prijímateľom podpory od susedného štátu?“, Ak aj po aplikácii týchto metód ešte stále nie je zadanie úplne jasné, je nutné dávať ďalšie spresňujúce dotazy priamo zadávateľa s využitím jednoduchej otázky ako je napríklad „prečo,“ a následne jeho požiadavku preformulovať tak, aby bola zrozumiteľná bez akýchkoľvek pochybností analytickým prvkom spravodajstva a verifikovať toto znenie s jej zadávateľom. Spoločné pochopenie medzi producentom spravodajstva a užívateľom spravodajstva je kľúčové pre celý priebeh procesu a to predovšetkým pri tvorbe správne zameraných požiadaviek na zhromažďovanie. Komunikácia medzi nimi je dôležitá nie len pre aktuálny problém, ale aj vo forme následnej spätnej väzby a podpory v budúcnosti.

Ako medzi krok v prvej fáze analytického procese je naplánovanie si časového rámca alebo kritických časov pre dodanie výsledkov analýzy spolu s prípravou požadovaného formátu výstupu a následne sa vykoná výskum v databázach už získaných informácií a v informáciách mimo získané spravodajstvo.

3.2 Tvorba hypotéz

V spravodajskej analýze bude stále potrebné vytvoriť istý záver. Možné závery predstavujú pravdepodobné hypotézy. Vo veľa prípadoch je vytvorenie hlavných hypotéz založené na uskutočnených pozorovaniach alebo vnímania existujúcich informácií. Tieto hypotézy sa snažia poskytovať možné vysvetlenia nastolených problémov alebo informačných požiadaviek. (Tecuci a kol., 2016).

Keď je problém jasne zadaný, tvorba hypotéz je, vid' obrázok 1 fáza 2, nasledujúca aktivita v spravodajskom analytickom procese. Analytici by mali byť schopní vytvoriť zmysluplné a rozumné hypotézy založené na definícií problému. Napríklad, najvyššie velenie ozbrojených síl chce vedieť, či krajina X zaútočí na krajinu Y.

Veľmi zjednodušene môžeme identifikovať dve hypotézy:

- a) krajina X zaútočí na krajinu Y,
- b) krajina X nezaútočí na krajinu Y.

Pri tvorbe hypotéz sa môže aplikovať metóda kreatívneho myslenia, brainstorming. S využitím brainstormingu je možné vygenerovať ďalšie hypotézy, ktoré sa zjavne ukazujú. (Mušínska, 2020). Rozpracovanie hypotéz si vyžaduje schopnosť dobrého úsudku a odborné znalosti nevyhnuté na tvorbu spravodajského hodnotenia. Ak analytický proces začne so zle stanovenými hypotézami, je veľmi pravdepodobné, že aj finálny produkt bude nesprávny. Tvorba hypotéz je podobná svojím postupom tomu ako sú tvorené vedecké hypotézy. Zadané dotazy od používateľa spravodajstva si môžeme predstaviť ako výskumné otázky a výsledky, predpoklady a očakávania sú následne formulované do hypotéz. Slovník metodologických pojmov definuje hypotézu v empirických vedných disciplínach ako výrok, ktorého pravdivostná hodnota v počiatočnej fáze analýzy nie je obvykle známa, no túto hodnotu sa snažíme s použitím vedeckých metód v procese testovania zistiť alebo sa k nej aspoň priblížiť. Vedecké hypotézy sa vyznačujú testovateľnosťou, teda schopnosťou byť konfrontované s takou empirickou evidenciou, ktorá naznačuje, že sú buď pravdivé, alebo nepravdivé. (Bielik a kol., 2016).

To isté môžeme tvrdiť aj o hypotézach v podmienkach spravodajských analýz. Testovaním môže byť napríklad vývoj situácie v operačnom prostredí v rámci predpokladaného scenára budúcich javov.

Pre potreby analytického procesu môžeme definície zjednotiť pod vysvetlenie, že hypotéza je druh vysvetlenia, ktoré ponúka možnú odpoveď na špecifickú otázku založenú na istej forme znalosti problému alebo tematickej oblasti. (McGlynn - Garner, 2018).

Hypotézu taktiež môžeme charakterizovať v oblasti spravodajstva ako predbežný záver alebo predbežne vysvetlenie. Niekedy je vhodným termínom pre hypotézu v spravodajskom význame aj odborný odhad.

Medzi krokom v tejto fáze procesu analýz je vykonanie výskumu, zameraného na zistenie aktuálnych vedomostí a informácií o záujmovom objekte alebo problému. V tejto fáze sú prehľadávané databázy, hlásenia, informácie od nadriadených stupňov, historické záznamy, kartografické a iné obrazové produkty a podobne. Pri formulovaní hypotéz sa vyhýbame subjektívnym predstavám a názorom založeným len na osobnej skúsenosti a preferenciách spracovateľov hypotéz, čiže analytického personálu. Generovanie hypotéz je jedným z krokov analytického procesu, kde rôzne druhy predpojatostí môžu ovplyvniť formu a obsah hypotézy. Pri vývoji hypotéz o nepriateľovi je dôležité pokúsiť sa spoznať jeho zámery a z toho vytvárať hypotézy, ktoré poskytujú predbežné vysvetlenie problému. To poskytuje vecný odhad, ako riešiť problém. Tvorbou hypotézy analytik načrtáva isté závery vo forme úvodného alebo predbežného hodnotenia. (Huckle, 2012).

Vo všeobecnosti hypotézy popisujú udalosti, ktoré nie je možné aktuálne priamo pozorovať. Tieto udalosti môžu byť minulé, súčasné alebo budúce. Kritéria na hypotézy sú: obsahovo široká, jednoznačná, relevantná, testovateľná a jednoduchá.

Hypotézy musia byť zamerané na poskytnutie riešenia, ktoré budú príspevkom do celkového obrazu spravodajstva. Hypotézy by mali viesť k novým problémom, ktoré si vyžadujú ďalšie preskúmanie. (SPG 2-11/Sprav, 2014).

Na tvorbu hypotéz v oblasti spravodajstva existuje tiež niekoľko metód alebo spôsobov. Medzi efektívne a často využívané metódy podľa McGlynnu a Garnera (2018) radíme:

- a) divergenčno – konvergenčná metóda s využitím brainstormingu,
- b) situačná logika,
- c) aplikovaná teória,
- d) historické porovnania.

3.3 Zber informácií a stanovenie informačných potrieb

Zber informácií, vid' obrázok 1 fáza 4, je riadený manažmentom zberu a je to proces, ktorý zahŕňa organizovaný a riadený zber informácií z viacerých druhov zdrojov. V tomto procese sa manažér zberu informácií snaží prepojiť spravodajské požiadavky so zdrojmi schopnými zberu surových dát, ktoré sú vhodné na ďalšie analytické spracovanie. Pri analytickom procese je veľa informácií už zozbieraných a zber informácií je pevná súčasť spravodajského cyklu. Pri analýze dostupných informácií, spravodajstva a existujúcich databáz sa často identifikujú spravodajské medzery a z toho plynúce požiadavky na informácie na podporu analýz, nehovoríme teraz o zbere informácií pre podporu rozhodovania, aj keď sa to samozrejme vzájomne nevyklučuje. Spravodajské informácie sa následne zbierajú aj v rámci jednotlivých spravodajských disciplín. Pri zbere informácií je kľúčovou funkciou už spomínaný manažér zberu. Jeho dôležitosť je v tom, že má znalosti toho, čo je systém zberu schopný zbierať a v akej forme. V tejto fáze procesu analytici a manažéri zberu úzko spolupracujú a to predovšetkým pri tvorbe požiadaviek na informácie. (AJP 2-1 (B1), 2016).

Analytik sa v tejto fáze snaží odpovedať na základnú otázku: „*Čo konkrétne hľadám a ako vyzerá indikátor toho, že som to našiel?*“. Pri analýze informácií, ktoré je nutné zozbierať sa identifikujú také, ktorých prítomnosť alebo neprítomnosť je dôkazom pre dané hypotézy a sú určujúce pre vývoj situácie alebo aktivít hrozby a taktiež sú určujúce pre hypotézy v kontexte ich škálovania podľa pravdepodobnosti. Pre potreby spravodajských analýz pod pojmom dôkaz budeme rozumieť akýkoľvek pozorovateľný znak, črtu, prvok, aktivitu, geografický alebo časový údaj, ktorý považujeme za relevantný pri výbere podporovania medzi vyselektovanými hypotézami. Tieto informácie vo forme dôkazov sa v podmienkach spravodajstva nazývajú indikátory. Analýza založená na využití indikátorov je používaná veľmi

efektívne pri sledovaní vývoja situácie a jej vyhodnotení v priebehu času predovšetkým smerom do budúcnosti.

3.3.1 Hodnotenie zdrojov a informácií

Pri analytickom procese ako vstupný materiál môže byť fakt, názor, zhodnotenie, dáta, dôkaz, informácia a spravodajská informácia. Každý tento druh informačného materiálu má svoj význam. U každého takého vstupného informačného materiálu sa hodnotí relevantnosť, spoľahlivosť, dôveryhodnosť, dôležitosť a možnosť informácie byť informáciou klamanou, vid' tab.2 . Vyhodnotenie informácií a zdrojov sa určuje spolu a sa stanovuje na základe znalostí spoľahlivosti zdrojov a dôveryhodnosti informácií. Stanovenie spoľahlivosti zdroja je základom pre určenie miery pravdivosti informácie, ktorá je od neho získavaná. Je dôležitým prostriedkom na zamedzenie zámerného klamania, stanovenia dôveryhodnosti a presnosti informácie. Pri hodnotení tejto stránky informácie sa zameriavame na to, či zdroj už v minulosti poskytol použiteľné informácie. Dôveryhodnosť informácie je daná jej obsahom a úplnosťou, ktorá umožňujú vyvodiť zodpovedajúce závery o objektoch alebo činnosti protivníka, bez akýchkoľvek doplňujúcich údajov. Úzko súvisí s obsahom ostatných informácií. V priebehu hodnotenia informácií sa súčasne vždy zvažuje dôležitosť a zvažujeme, či zdroj vôbec mohol mať príležitosť a spôsobilosť získať daný druh poskytovanej informácie. Dôležitosť informácie závisí od závažnosti jej obsahu a vplyvu na rozhodnutia veliteľa alebo činnosť síl v konkrétnej situácii. (SVD 20-01, 2005).

Naliehavosť informácií vyplýva z ich dôležitosti a nutnosti reagovať na veliteľmi. Pri práci nastáva niekoľko problémov, ktoré môžu ovplyvniť a skomplikovať analytický problém. Medzi takéto problémy patrí, že informácia je málokedy kompletná, často je veľmi širokého významu alebo vágna, dve informácie popisujúce jednu udalosť alebo stav, kedy sú úplne opačného významu alebo ide stále o tú istú informáciu len z rôznych správ a hlásení v rámci jednej organizácie. Analýza týchto informácií alebo dôkazov sa nazýva diagnostika informácií, kedy sa informácia hodnotí z pohľadu spomenutých kritérií v škále vysoká (H), stredná (M), nízka (L), vid' Tab. 3.

Relevantnosť informácie znamená, či daná informácia má nejakú spojitosť s nejakým možným záverom, ku ktorému sa v rámci analytického procesu snažíme dostať alebo nie. Ak má nejakú spojitosť, hovoríme, že informácia je relevantná. Ak nie, označujeme informáciu ako aktuálne irelevantnú. Ak je relevantnosť informácie potvrdená, ďalšou kľúčovou vlastnosťou, ktorá je hodnotená bude dôveryhodnosť. Dôveryhodnosť informácie je daná jej obsahom a úplnosťou, ktorá umožňujú vyvodiť zodpovedajúce závery. Dôveryhodnosť a relevantnosť by sa nemali posudzovať nezávisle, ale vzájomne. Keď je zhodnotené, že informácia je relevantná a dôveryhodná, ďalším krokom je posúdenie aká je silná, teda akú váhu má daná informácia v podpore analytického tvrdenia, predpokladu a hypotézy. Ak daná informácia má tendenciu zmeniť pravdepodobnosť odhadu, je to informácia s veľkou dôležitosťou alebo môžeme použiť termín váhou. Ďalšími faktormi, ktoré spôsobia navýšenie váhy informácie smerom hore, resp. v prípade ich absencie smerom dole je existencia

prepojenia s jedným alebo viacerými inými informáciami a aký zriedkavý alebo nepravdepodobný je hlásený jav, aktivita, objekt. (Huckle, 2012).

Tabuľka 2 Hodnotenie zdrojov s kontrolnými otázkami

HODNOTENIE ZDROJOV	
DÔVERYHODNOSŤ	Má zdroj spôsobilosť a schopnosť poskytnúť tento druh informácie?
SPOEHLIVOSŤ	Poskytol zdroj informácie v minulosti, ktoré sa potvrdili ?
DÔLEŽITOSŤ	Aká je kvalita informácie, zmysel a váha?
KLAMLIVOSŤ	Keby sme túto informáciu zobrali, akú výhodu to prinesie nepriateľovi?

Zdroj: Vlastné spracovanie

Posudzovanie váhy hodnoty informácie a jej zdroja je kľúčová črta kritického myslenia v procese analyzovania. To aké presné a dôveryhodné informácie sú, má zásadný dopad na to akú dôveryhodnosť a váhu bude mať zhodnotenie z nich vytvorené.

Tabuľka 3 Diagnostika informácií

	Diagnostika			
	Relevantnosť	Spoľahlivosť	Váha	Klamnosť, Zavedenie
Dôkaz č. 1	H	M	L	L
Dôkaz č. 2				
Dôkaz č. 3				
Dôkaz č. 4				

Zdroj: Vlastné spracovanie

3.3.2 Vybrané analytické techniky

Po diagnostike informácií prichádza samotná analytická časť, kedy sa analyzujú nazbierané dáta a informácie a to s cieľom kreovať záverečné zhodnotenie. Hodnotenie informácií a určovanie ich relevantnosti a zmyslu je integrálnou časťou práce s informáciami v rámci analytického procesu. S pribúdajúcim množstvom informácií, ktoré sú dostupné prostredníctvom širokého spektra výkonných senzorov, je táto činnosť čoraz viac komplexná a precíznejšia. Na ich efektívne analyzovanie existuje viacero analytických techník alebo

nástrojov, ktoré predstavujú druh vnútorných procesov v rámci spravodajských analýz. Tieto nástroje majú audítorskú funkciu a pomáhajú aj znižovať mieru chybovosti spôsobenú zaujatosťou alebo inými kognitívnymi limitáciami vyplývajúcimi z prostredia a osobnosti analytikov.

3.4 Testovanie hypotéz

V tejto časti analytického procesu, vid' obrázok 1 fáza 5, dochádza k porovnaniu získaných informácií v kontexte podpory – zamietnutia každej hypotézy s využitím rôznych nástrojov ako je napríklad analýza konkurenčných hypotéz. Analýza konkurenčných hypotéz je metóda, ktorá pomáha analytikom robiť rozhodnutia o dôležitých problémoch vyžadujúcich dôkladné zváženie alternatívnych záverov. Taktiež pomáha analytikom prekonať alebo aspoň minimalizovať niektoré z poznávacích obmedzení, ktoré robia dosiahnutie prediktívnej analýzy tak zložitým. (SPG 2-11/ Sprav, 2014).

Táto metóda je veľmi efektívna v prípade, keď je v analytickom procese veľa informácií a dôkazov, ktoré je nutné vyhodnotiť a spracovať. Analýza konkurenčných hypotéz pomáha identifikovať a definovať alternatívne vysvetlenia – hypotézy a hodnotiť všetky dôkazy, ktoré ich môžu potvrdzovať alebo odmietať. Je veľmi efektívna v prípadoch kedy je k dispozícii veľké množstvo dát určených k vyhodnoteniu. Je kriticky dôležité, aby všetky použité informácie a argumenty boli komplexne vyhodnotenú a mali stanovenú dôveryhodnosť. Pri analýze konkurenčných hypotéz sa spracováva matica, ktorá obsahuje už zozbierané informácie a konfrontujú sa s každou jednou generovanou hypotézou. Hypotéza, ktorá je podporovaná najväčším množstvom dôkazov, je považovaná aktuálne za najpravdepodobnejšiu. Ostatné hypotézy sa nevylučujú z procesu analýzy, ale stanovia sa aktuálne ako menej pravdepodobné. Škálou pravdepodobnostných vyjadrení sa budeme zaoberať v nasledujúcej časti práce.

3.4.1 Predbežné závery a priebežné zhodnotenia

Po zbere informácií je analytik pripravený vykonať ich analýzu. Boli vykonané všetky kroky, naformulované problémové otázky, vytvorené plány ako ich zodpovedať, informácie boli získané a vyselektované k problémovým otázkam. Po týchto krokoch prichádza fáza 6, vid' obr.1 spravodajského analytického procesu, kedy sú vytvorené zhodnotenia. Kľúčovým zhodnotením sa stáva to, ktoré je položené na vybranej najpravdivejšej resp. najpravdepodobnejšej hypotéze. (Clark, 2017).

V priebehu zberu mohlo byť získané obrovské množstvo čiastkových informácií. Nájst v nich tie, ktoré sú relevantné, prepojiť ich a vytvoriť zhodnotenie, to je hlavný dôvod vykonávania analýzy. Pri vytvorení predbežných záverov je dôležitá a nevyhnutná kontrola a porovnanie si výsledkov s ostatnými odborníkmi. V prípade nesúhlasu, čo i len jedného, je nutné vyriešiť nesúhlas spätným vyhodnotením a argumentáciou. Výsledkom opätovného

zhodnotenia nemôže byť, že celkový záver sa pravdepodobnostne alebo argumentačne zníži, len pre cieľ, dosiahnuť súhlas. V prípade, že nedôjde k súladu názorov, záver sa zachováva s pridaním tohto konštatovania. Existuje niekoľko techník, ktoré umožňujú precizovať spravodajské zhodnotenie ako finálny produkt analytického procesu a to pridaním rozmanitých pohľadov, vedomostí a domnienok. V tejto práci si ich len spomenieme, bez hlbšieho definovania. Patrí sem technika tzv. diablov advokát, tím A/tím B, „Čo ak,, analýza a ďalšie. Po spracovaní spravodajského zhodnotenia prebieha jeho priebežné hodnotenie v kontexte prichádzajúcich informácií a ideálne aj po spätnej väzbe od zadávateľa resp. konzumenta spravodajského hodnotenie. Záver, inými slovami spravodajské zhodnotenie pridáva k sebe aj spravodajský odhad a teda je to výsledok procesu analyzovania dostupných informácií, ktoré analytik na základe faktov, historických a štatistických údajov, indikátorov, vlastných skúseností a iných dôležitých skutočností posúdi a predpovedá ďalší vývoj situácie alebo udalosti, prípadne ozrejmi možné príčiny vzniku už minulej udalosti alebo incidentu.

Ako praktický príklad využitia produktov spravodajských analýz v prospech podpory operácií môžeme použiť EOD jednotky, pretože spravodajské analýzy sú faktorom, ktorý priamo ovplyvňuje velenie a riadenie EOD jednotiek a vyžadujú ich nasadenie v kritických fázach alebo priestoroch. A práve včasné a z hodnoverných zdrojov získané spravodajské informácie o výbušných hrozbách umožnia správne nasadenie EOD spôsobilostí v priestore operácie a zároveň vytvoria podmienky nielen na boj proti samotným výbušným hrozbám, ale aj následne na zničenie nepriateľskej siete vykonávateľov útokov. (Kompan, 2019).

ZÁVER

Spravodajské analýzy sú komplexná oblasť aktivít v rámci spravodajského cyklu, ktorá zahrňuje logické metódy analýzy, dedukcie a kombinuje metódy kreatívneho a kritického myslenia. Poznáme viacero druhov spravodajských analýz, ktoré sú zamerané na špecifické oblasti a problémy. Článok pojednával o tzv. „problem solving,, analýzy, ktorú považujeme za najviac komplexnú analýzu pre potreby spravodajstva. Námetom príspevku bol rozbor tej časti spravodajského cyklu, ktorá sa zameriava na spravodajskú analýzu, a popisuje jednotlivé fázy procesu spravodajských analýz. V rámci definovania spravodajského analytického procesu sme sa snažili popísať detailnejšie nadväzujúce kroky ako jednotlivé fázy a taktiež aj v rámci nich navrhnuť vhodné nástroje, ktoré by slúžili ako aplikácie umožňujúce vykonať jednotlivé kroky procesu.

Postupnosť fáz procesu spravodajských analýz je súčasťou analytického cyklu, a produkuje spravodajstvo v prospech podpory rozhodovania príslušného veliteľa. Metodická postupnosť navrhnutých fáz spravodajského procesu zabezpečí úplné a predovšetkým správne pochopenie požiadavky príslušného veliteľa, a jej následnú detailnú analýzu rôznymi analytickými nástrojmi viacerých spravodajských analytických postupov. Využitie navrhnutého procesu spravodajských analýz vytvorí predpoklady pre plnohodnotné naplnenie princípov spravodajstva. Aplikovanie procesu spravodajských analýz prispieva k vyššej objektivite

výstupov. Spravodajská analýza je kognitívny proces a je vždy do istej miery ovplyvnená psychologickými a charakterovými vlastnosťami analytika, čo má vplyv na výsledný analytický produkt. Nastavený proces a využívanie nástrojov znižuje vplyv tohto neželaného vplyvu.

Proces spravodajských analýz pri dodržaní všetkých fáz je relatívne časovo náročný, a preto je plne aplikovateľný na úrovni strategickej a operačnej, kde tlak na požiadavku včasnosti je nižší ako na úrovni taktickej.

Spravodajské analýzy podporujú operačné umenie, ktoré slúži ako transformačný nástroj, pomocou ktorého sú úplne alebo čiastočne dosahované strategické ciele cestou dôslednej časovo-priestorovej a príčinnej synchronizácie taktických aktivít. (Kompan, 2020).

Prínosy tohto príspevku majú predovšetkým teoretický charakter. Medzi najdôležitejšie prínosy práce, pre teóriu spravodajstva, je možné považovať sumarizáciu poznatkov riešenej problematiky procesu spravodajských analýz. Príspevok detailne popísal tento proces po jednotlivých krokoch od zadania požiadavky na spravodajstvo až po tvorbu záverečného spravodajského produktu. Hlavným prínosom je definovanie a detailný opis fáz procesu spravodajských analýz, ktorý je použiteľný pre všetky úrovne spravodajstva a je v zmysle princípov spravodajstva tak ako ich chápu doktríny Severoatlantickej aliancie a Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- AJP 2.1 (B1). *Allied joint doctrine for intelligence procedures*. Brussels: NSO. 2016. 92 s.
- BIELIK, Lukáš a kol. 2016. *Slovník metodologických pojmov*. Polygrafické stredisko UK Bratislava. 2016. 1. Vyd. 2016. ISBN 978-80-223-4276-6. 136 s.
- BREZULA, Ján. 2017. Bezpečnostné aspekty tradičných a nových hrozieb súčasnosti. In *Vojenské reflexie*, ročník XII, č. 2/2017. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2017, s. 81 –93. ISSN 1336-9202.
- CLARK, Marle. C. 2016. *Intelligence analysis: A target-centric approach*. 5. vyd. Los Angeles: CQ Press, 2016. ISBN 978-1-5063-1681-9. s. 423.
- GANOCZY, Štefan – HRNČIAR, Michal. 2012. Tendencie vývoja operačného prostredia. In *Výstavba, rozvoj a použitie AČR 2012* [elektronický zdroj] : Tvorba a rozvoj operačných koncepcií - kľúč k rozvoji budúcich schopností AČR. Brno: Univerzita obrany, 2012. ISBN 978-80-7231-909-1.
- HORÁK, Oldřich. 2010. Analytické myšlení a vedení týmu ve zpravodajské analýse. In *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 4, s. 49–54, ISSN 1210-3292.
- HUCKLE, John. 2012. An introduction to intelligence analysis. 2012. 251 s. Rukopis.
- KOMPAN, Jaroslav. 2019. Pôsobenie EOD jednotiek v súčasnom operačnom prostredí. In: *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2019: Zborník príspevkov z 10. medzinárodnej*

- vedeckej konferencie. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2019. s. 242-247. ISBN 978-80-8040-582-3.
- KOMPAN, Jaroslav. 2020. "QUO-VADIS" operačné umenie v 21. storočí? In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2020: Zborník príspevkov z 11. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2020. s. 203-211. ISBN 978-80-8040-589-2.
- McGLYNN, Patrick – GARNER, Godfrey. 2018. *Intelligence analysis Fundamentals*. FL: CRC Press, 315 s. 2018. ISBN 9780815369400. <https://doi.org/10.4324/9781351249355>
- MUŠINKA, Miroslav. 2020. Možnosti hodnotenia bezpečnostných hrozieb. In *Vojenské reflexie*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl, 15(1): 82 - 98. ISSN 1336-9202.
- RAND organisation. 2015. *Intelligence Analysis*. Dostupné online: <https://www.rand.org/topics/intelligence-analysis.html> .
- SPG 2-11/Sprav. *Spravodajské analýzy*. Vydal: odbor vydavateľských činností HSa MO SR, 2014. 162s.
- SVD 20-01(B). *Spoločná doktrína pre plánovanie a vykonávanie spravodajskej činnosti*. Bratislava: Odbor vydavateľských činností HSa MO SR, 2005. 96 s.
- TECUCI a kol. 2016. *Intelligence analysis as discovery of evidence, hypotheses, and arguments*. 1. Vyd. Cambridge University Press; 2016. 272 s. ISBN-13: 978-1107122604.
- TC 2-33.4. *Intelligence Analysis*. [online] 2009. US Army. [cit. 2021-09-08]. Dostupné na internete: <https://armypubs.army.mil/>.
- TVARUŠKA, Peter. 2020. Spravodajský analytický proces v OS SR. In *Vojenské reflexie*. Ročník 15 Číslo 2/2020. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2018. s. 237 - 254. ISSN 1336-9202.

Ing. Peter TVARUŠKA

*Externý doktorand Akadémie Ozbrojených Síl Gen. M.R. Štefánika v Lipt. Mikuláši,
Katedra Bezpečnosti a Obrany
Demänová 393, 031 01 Liptovský Mikuláš
Tel: +421905542998
email: petertvaruska@hotmail.com*